

CONSEIL DE L'EGALITÉ DES CHANCES ENTRE HOMMES ET FEMMES
RAAD VAN DE GELIJKE KANSEN VOOR MANNEN EN VROUWEN
RAT FÜR CHANCENGLEICHHEIT ZWISCHEN MÄNNER UND FRAUEN

**ADVIES NR. 125 VAN 9 OKTOBER 2009 VAN HET BUREAU VAN DE RAAD VAN DE
GELIJKE KANSEN VOOR MANNEN EN VROUWEN MET BETREKKING TOT
EENOUDERGEZINNEN**

Inhoudstafel

1. Inleiding	3
2. Federale overheidsmaatregelen	3
3. Definities en typologieën	3
3.1. Begrensde definities	
3.2. Ruime definities	
3.3. Typologieën en enquêtes	
4. Kenmerken en karakteristieken	6
4.1. Vroegere burgerlijke staat	
4.2. Ouderschap	
4.3. Geslacht	
5. Arbeid en inkomen	8
5.1. Arbeid	
5.2. Inkomen	
6. Gezondheid	10
7. Provincie- en gewestbelasting	11
7.1. Provinciebelasting	
7.2. Gewestbelasting	
8. Voornaamste problemen	12
9. Aanbevelingen	12
8.1. Vrouwen en mannen in hun hoedanigheid van ouder	
- Dekking van de kosten van kinderen	
- Fiscale afrek voor kinderen ten laste	
8.2. Vrouwen en mannen in hun hoedanigheid van werknemer, ambtenaar of zelfstandige	
8.3. Combinatie van beroeps- en gezinsleven	
8.4. Transitie naar eenoudergezin	
8.5. Gezondheid	
8.6. Wonen	
10. Besluit	16

1. Inleiding

De Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen (hierna: de Raad) heeft kennis genomen van de voorstellen van Joëlle Milquet, Minister van Werk en Gelijke Kansen, in de loop van het forum « Alleenstaande moeders : een echte uitdaging" («Femmes seules avec enfants : un vrai défi») (7 maart 2009), en neemt het initiatief om een advies uit te brengen over de problemen van "eenoudergezinnen".

Zoals onlangs werd vastgesteld door de Rijksdienst voor Kinderbijslag voor Werknemers ligt het percentage « eenoudergezinnen » in het geheel van de gezinnen met kinderen tamelijk hoog in België. De meeste publicaties over bestaansonzekerheid benadrukken dat eenoudergezinnen tot de maatschappelijke groepen behoren die de meeste risico's lopen om onder de armoedegrens te belanden. Het is dus normaal dat de politieke en maatschappelijke verantwoordelijken steeds vaker specifieke maatregelen voor eenoudergezinnen voorstellen.

2. Federale overheidsmaatregelen

De federale overheid heeft in het verleden al een reeks maatregelen genomen inzake sociale zekerheid, sociale bescherming, belastingen, werkgelegenheid en dit specifiek voor eenoudergezinnen of voor personen met gezinslast (waartoe ook eenoudergezinnen behoren), voor wezen met of zonder ouder, voor weduwen/weduwnaars die eventueel kinderen ten laste hebben (overzicht zie bijlage).

Een relevant instrument van de federale overheid is de interfederale armoedebaarometer 2009¹, die als voornaamste doel heeft jaarlijks op interfederaal niveau te meten hoe de armoede in ons land evolueert.

De armoedebaarometer is opgebouwd rond vijftien indicatoren. Deze indicatoren meten de verschillende facetten van armoede en sociale onzekerheid.

Er is aandacht voor alleenstaande ouders bij de volgende indicator:

Inkomen en schuld: indicator 2: bevolkingscategorieën met een sterk verhoogd armoederisico: met betrekking tot de gezinssituatie gaat het om alleenstaande ouders en alleenstaande vrouwen zonder kinderen.

Deze interventies verduidelijken echter niet hoe de term « eenoudergezinnen » moet gedefinieerd worden. Het is ook niet duidelijk of ze beschouwd worden als een economisch homogene of heterogene groep en op welke basis de statistieken ter zake worden verzameld.

3. Definities en typologieën

In de literatuur zijn meerdere definities te vinden. De Raad vermeldt twee types van definities:

3.1. Begrensde definities

Mission Statement van het Platform voor Eenoudergezinnen en overgenomen door het CSB²:

¹ [http://www.mi-is.be/themes/poverty/armoedebeleid/content/ABM%20pano%20NL6%20def%20\(2\).pdf](http://www.mi-is.be/themes/poverty/armoedebeleid/content/ABM%20pano%20NL6%20def%20(2).pdf)

² Centrum voor Sociaal Beleid Universiteit Antwerpen, *Sociaal-economische levensomstandigheden van eenoudergezinnen in België. Onderzoeksrapport in opdracht van het Platform voor Eenoudergezinnen met*

"Alle mogelijke vormen van éénoudergezinnen komen in aanmerking zolang ze aan de volgende criteria beantwoorden:

- een gezin of huishouden met één ouder met minstens één kind ten laste;
- een ouder die op doorlopende of gedeeltelijke basis alleen de verantwoordelijkheid draagt voor de opvoeding van de kinderen;
- een ouder die buiten alimentatiegelden er op financieel vlak alleen voor staat."

Femmes prévoyantes socialistes (memorandum 2007)

"Les familles monoparentales sont les familles avec un parent mort, un père qui ne reconnaît pas l'enfant, un parent disparu sans laisser d'adresse, un parent incapable d'être responsable (prison, hospitalisation prolongée,...)."

3.2. Ruime definities

CBGS³:

Gezinnen met een ouder waar de kinderen worden opgevoed via gezamenlijk ouderschap in geval van (echt)scheiding. Alleenstaande ouders die een nieuwe relatie hebben met een andere volwassene worden dan ook meegerekend. Volgende criteria zijn hier bijgevolg relevant voor de afbakening:

- juridische verdeling van ouderschap en financiële verantwoordelijkheid met de andere volwassene;
- feitelijke verdeling van ouderschap en financiële verantwoordelijkheid met de andere volwassene.

Definitie van de LIPRO-typologie (zie onderstaand schema): een alleenstaande ouder is "een man of vrouw die aan het hoofd staat van een huishouden en die niet samenwoont met een partner, maar wel samenwoont met één of meer eigen of stiefkinderen" Hierbij wordt geen beperking opgelegd qua leeftijd en burgerlijke staat. Een 60-jarige moeder die samenwoont met haar gescheiden zoon is volgens deze definitie eveneens een alleenstaande moeder.

3.3. Typologieën

Uit de beschikbare administratieve gegevens van de overheid, waarvan het rijksregister de belangrijkste bron is, blijkt dat eenoudergezinnen moeilijk in cijfers te vatten zijn. Voor de bepaling van de gezinsvorm op basis van het rijksregister wordt gebruik gemaakt van de officieel geregistreerde woonplaats. De officiële domicilie stemt niet altijd overeen met de werkelijkheid. Een aantal alleenstaande ouders woont in de realiteit samen met een partner zonder dat ze op hetzelfde adres gedomicilieerd zijn.

Gezinstypes op basis van rijksregistergegevens		Gezinstypes op basis van enquêtegegevens (= onderzoeksgegevens)	
FOD Economie Bevolkingsportaal/ Huishoudens	LIPRO-typologie (Lifestyle-Projections): gebruikt door CBGS, Steunpunt WAV, Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale	SILC (Survey on Income and Living Conditions) jaarlijks sinds 2003 huishoudentypes	Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) Generations and Gender Panel Study (GGPS)

de steun van de Koning Boudewijnstichting, juni 2003 (Promotoren: Bea Cantillon en Gerlinde Verbist, met medewerking van Veerle de Maesschalck).

³ Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudie, nu opgenomen in de Studiedienst van de Vlaamse regering.

	bescherming,...		
<i>Aard van de private huishoudens</i>	<i>Collectieve huishoudens</i>	1 persoon	
Niet-familiale huishoudens	<i>Individuele huishoudens:</i>	2 volwassenen < 65 jaar ten minste één 65+	
- alleenwonende mannen - alleenwonende vrouwen - personen die geen familiekeren vormen	Gehuwd paar met inwonende kinderen	2 volwassenen en 1 afhankelijk kind	
Huishoudens met 1 familiekeren	Gehuwd paar zonder inwonende kinderen	2 volwassenen en 2 afhankelijke kinderen	
- echtparen zonder kinderen - echtparen met ongehuwde kinderen - <u>vaders met ongehuwde kinderen</u> - <u>moeders met ongehuwde kinderen</u>	Ongehuwd samenwonend paar met inwonende kinderen	2 volwassenen en 3+ afhankelijke kinderen	
Huishoudens met meerdere familiekeren	Ongehuwd samenwonend paar zonder inwonende kinderen	<u>Single huishoudens:</u> <u>Vrouwelijk</u> <u>Mannelijk</u> <u>< 65 jaar</u> <u>65+</u>	
Type huishouden onbekend	<u>Alleenstaande ouder met inwonende kinderen</u>		
	Alleenwonende		
	Ander type huishouden		

Onderstaande tabel geeft het aantal familiekeren op 1 januari 2008 in België en per aantal kinderen op basis van de rijksregistergegevens weer.

	Absolute cijfers	%
Totaal familiekeren	2.800.983	100,00
Totaal kinderen	3.185.620	
Echtparen zonder kinderen	983.136	35,09
Echtparen met kinderen		40,36
1 kind	450.160	
2 kinderen	454.664	
3+ kinderen	225.724	
totaal	1.130.548	
Moeders met kinderen		17,02
1 kind	282.011	
2 kinderen	138.427	
3+ kinderen	56.460	
totaal	476.898	
Vaders met kinderen		7,51
1 kind	129.966	

2 kinderen	62.924	
3+ kinderen	17.511	
totaal	210.401	

Volgens bron: http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/bevolking/structuur/huishoudens/jaar_gewest_kinderen/index.jsp

Deze definities en typologieën laten zien dat er geen eenvormigheid bestaat.

Wat weten we uiteindelijk over de sociaal-economische positie van volgende feitelijke eenoudergezinnen (beperkte en ruime invulling)?

- moeder met kind(eren) en overleden vader
- moeder met kind(eren) en overleden meemoeder
- moeder met kind(eren) zonder gekende vader
- moeder met kind(eren) en gekende vader die geen alimentatie betaalt
- moeder met kind(eren) en gekende vader die alimentatie betaalt
- moeder met kind(eren) en meemoeder die al dan niet alimentatie betaalt
- moeder met kind(eren) en partner die niet de vader van de kinderen is maar participeert in de kosten van het huishouden maar niet in de kosten van de opvoeding, de vader betaalt alimentatie
- moeder met kind(eren) en partner die niet de vader van de kinderen is maar participeert in de kosten van het huishouden maar niet in de kosten van de opvoeding, de vader betaalt geen alimentatie
- moeder met kind(eren) en partner die niet de vader van de kinderen is maar participeert in de kosten van het huishouden en de opvoeding
- vader met kind(eren) en overleden moeder
- vader met kind(eren) en overleden meevader
- vader met kind(eren) en moeder die wel of geen alimentatie betaalt
- vader met kind(eren) en partner die al dan niet deelneemt in de kosten van de huishouden en/of de opvoeding
- co-ouderschap met (on)gelijke verdeling
- ...

Maatregelen voor eenoudergezinnen als homogene groep kunnen twee soorten gevolgen hebben:

- Men komt terecht in een systeem van verstrenging van het onderzoek naar de behoeften en de middelen en een inmenging in het privé-leven van de betrokken personen. Een doeltreffende positiebepaling van de 'echte' en 'kwetsbare' eenoudergezinnen zou bijdragen tot hun stigmatisering als zodanig en hen bestendigen in hun eenouderschap.
- De identieke behandeling van eenoudergezinnen die zich in verschillende situaties bevinden. Kunnen we bijvoorbeeld een alleenstaande ouder die een degelijke alimentatie voor haar/zijn kinderen ontvangt of een alleenstaande ouder die geen of nauwelijks alimentatie ontvangt of ouders die voor een volledig co-ouderschap kiezen als eenzelfde situatie beschouwen?

4. Kenmerken en karakteristieken van éénoudergezinnen

Op basis van de deskundigheid van de organisaties waaruit hij is samengesteld stelt de Raad vast dat de eenoudergezinnen een zeer heterogeen geheel vormen. Er kan immers een onderscheid gemaakt worden in functie van drie karakteristieken die verschillende concrete situaties bepalen:

- De burgerlijke staat voorafgaand aan het eenouderschap,
- De ouderschapsverbanden,
- Het « geslacht » van het eenouderschap.

In wat volgt nemen we er genoeg mee aan te tonen in hoeverre de levensomstandigheden van de éénooudergezinnen door deze karakteristieken worden beïnvloed.

- Eenouderschap en **vroegere burgerlijke staat**.

Weduwschap, echtscheiding en bewust alleenstaand ouderschap veroorzaken totaal verschillende situaties. In de eerste twee gevallen is er een *echtgenoot* of *partner* en een *vader* voor de kinderen. In het derde geval is het mogelijk dat er noch een ex-partner, noch een vader is voor de kinderen.

Weduwschap zorgt al meteen voor een overlevingspensioen (van verschillende grootte naargelang het regime) en verhoogde kinderbijslag. Soms is er ook nog de eigendom van de woning (levensverzekering) en zelfs een erfenis.

Bij echtscheiding moet een beroep worden gedaan op alimentatievorderingen (onzekere bedragen en betaling). De kinderen hebben recht op gewone kinderbijslag, die in sommige omstandigheden verhoogd kunnen zijn.

Het bewust alleenstaand ouderschap geeft geen recht op alimentatievordering (aangezien de kinderen niet erkend zijn of bij de moeder verwekt zijn via een anonieme donor); gewone kinderbijslag, in sommige omstandigheden verhoogd.

- Het **ouderschap** vertoont ook verschillende aspecten:

De kinderen hebben geen vader of moeder meer → weduwschap, verhoogde kinderbijslag (+erfenis)

De kinderen hebben een *onbekende vader* (meerdere relaties) of een *verborgen vader of een vader waarvoor men niet uitkomt* (incest, overspel, verkrachting) → geen aanspraak op onderhoudsgeld, verhoogde kinderbijslag.

De kinderen hebben een *gekende vader* die in België woont :

→ voldoende alimentatiegeld, regelmatig betaald, regelmatige taakverdeling...

→ onvoldoende, onregelmatige of onbestaande onderhoudsgelden en taakverdeling...

- Het **geslacht** van het eenouderschap.

Vrouwen zijn oververtegenwoordigd als overblijvende of als enige ouder bij de eenoudergezinnen. De meerderheid is van bescheiden sociale afkomst⁴ (gemiddeld of laaggeschoold), nemen op bescheiden en onregelmatige wijze deel aan de arbeidsmarkt, en hebben middelmatige sociale uitkeringen en lonen (dichtbij het minimumloon en de sociale minima).

De situatie van mannelijke alleenstaande ouders is verschillend. Als een man een eenoudergezin vormt, hebben de kinderen altijd een *gekende moeder* (gehad).

Bij weduwnaarschap komt het voor dat ze geen recht hebben op een overlevingspensioen (bv. wanneer de overleden echtgenote niet beroepsactief geweest is en dus geen pensioenrechten heeft opgebouwd).

Hun sociaal-economische situatie is gemiddeld duidelijk beter dan bij vrouwelijke alleenstaande ouders: ononderbroken beroepsloopbaan, hogere beroepsinkomens en sociale uitkeringen dan vrouwen (zie tabellen bij punt 5 arbeid en inkomen).

De inleiding vestigt de aandacht op het feit dat *specifieke* maatregelen voor « eenoudergezinnen » vaak onaangepast zijn en zelfs ongerechtvaardigd gezien de

⁴ Het is mogelijk dat vrouwen uit minder begunstigde milieus vaker in de eenoudergezinsituatie blijven.

diversiteit van de concrete situaties. Bovendien kunnen dergelijke maatregelen tot een "eenouderschapval" leiden.

5. Arbeid en inkomen

5.1. Arbeid

Tabel: Werkzaamheidsgraad en werkloosheidsgraad van alleenstaande ouders/samenwonende ouders tussen 18 en 49 jaar met een kind jonger dan 20 jaar, volgens de leeftijd van het jongste kind

werkzaamheidsgraad								
	<1j	1-2j	3-5	6-11	12-15	16-17	18-19	totaal
Alleenstaande moeder	40,7	50,2	62,1	68,2	70,3	70,6	71,2	65,5
Moeder uit ouderpaar	64,5	70,9	72,4	72,6	69,8	68,3	67,3	70,5
Alleenstaande vader	71,7	71,8	80,3	81,7	83,1	83,5	85,5	82,0
Vader uit ouderpaar	90,9	92,1	93,0	93,8	93,6	93,1	93,1	93,0
werkloosheidsgraad								
Alleenstaande moeder	41,6	37,7	25,7	19,9	16,2	14,2	13,0	21,2
Moeder uit ouderpaar	8,8	7,5	6,3	4,5	4,1	4,4	4,9	5,6
Alleenstaande vader	13,9	14,7	11,5	10,4	9,1	8,4	6,9	9,7
Vader uit ouderpaar	3,4	3,0	2,5	1,8	1,6	1,7	1,5	2,2

Bron: Valgaeren, Elke, de loopbanen en loopbaankansen van alleenstaande ouders, Steunpunt Gelijkekansenbeleid, 2008, p. 18 (Bron tabel: Steunpunt WAV op basis van het Datawarehouse Arbeidsmarkt bij de KSZ).

Commentaar Valgaeren: de positie van alleenstaande moeders op de arbeidsmarkt hangt sterk samen met de leeftijd van de moeder en van de kinderen: hoe jonger de moeder en hoe jonger de kinderen, hoe lager de werkzaamheidsgraad en hoe hoger de werkloosheidsgraad.

Tabel: Verdeling van de werkende ouders (18-49 jaar) met een kind jonger dan 20 jaar naar arbeidsstatuut en arbeidsregime in het Vlaamse gewest, 2002

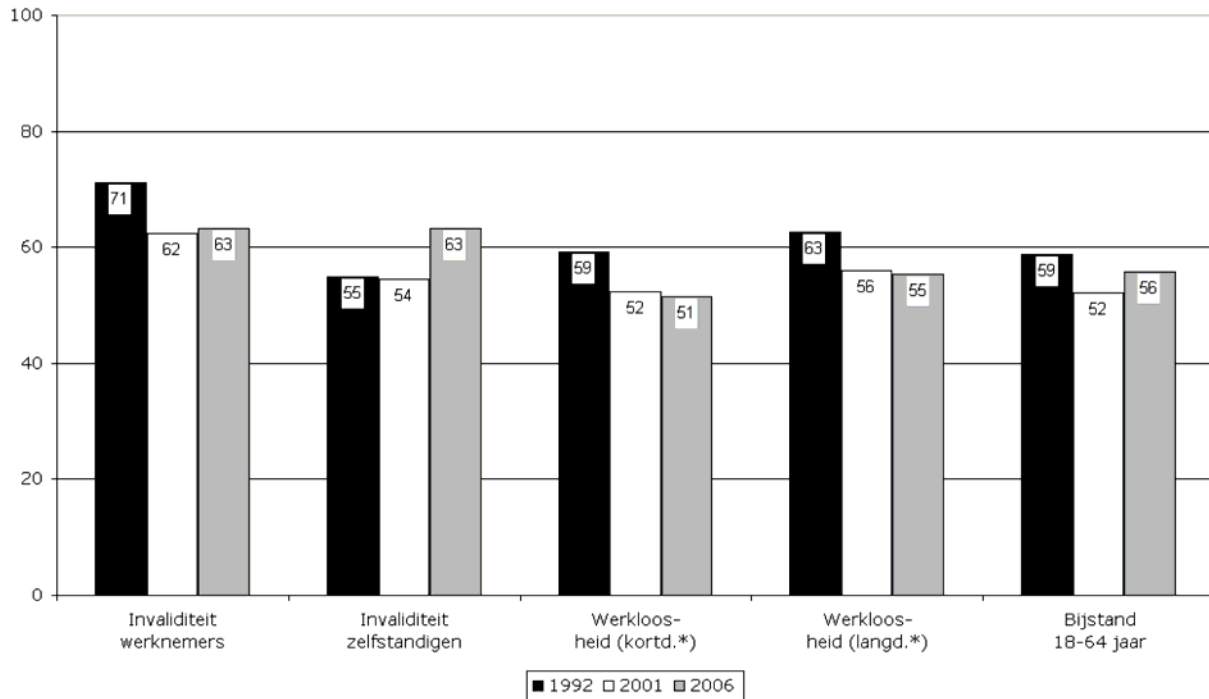
	alleenstaand		ouderpaar	
	moeder	vader	moeder	vader
Voltijds loontrekkend	43,5	75,7	37,2	75,8
Deeltijds loontrekkend	40,9	6,4	47,5	3,5
Zelfstandig	9,2	15,6	11,7	19,6
Overige	6,5	2,3	3,7	1,2
Totaal werkenden	100	100	100	100

Bron: Valgaeren, Elke, de loopbanen en loopbaankansen van alleenstaande ouders, Steunpunt Gelijkekansenbeleid, 2008, p. 19 (Bron tabel: Steunpunt WAV op basis van het Datawarehouse Arbeidsmarkt bij de KSZ).

5.2. Inkomen

Figuur: de evolutie van het netto beschikbaar inkomen van alleenstaanden met twee kinderen en met een minimumuitkering (in % van netto beschikbaar inkomen van een gelijkaardig gezin met één gemiddeld loon), België, 1992-2006

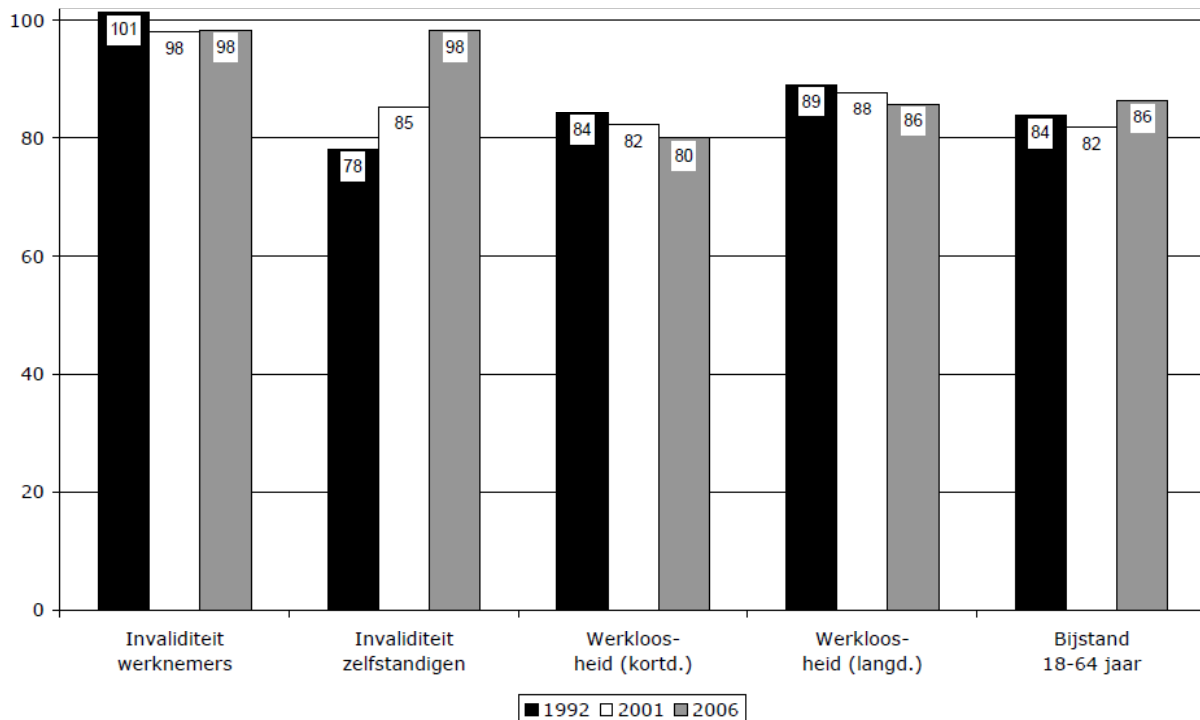
**Voor gezinnen met kinderen is het netto beschikbaar inkomen afhankelijk van de werkloosheidsduur: vanaf de 7de maand hebben werklozen recht op een gewaarborgde kinderbijslag.*

Bron: CANTILLON, B., BOGAERTS, K., VAN MECHELEN, N., "Welvaartsevolutie van de bodembescherming in België en de ons omringende landen", Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid, Working Paper nr. 5 , 2007, p. 7.

Figuur: de evolutie van het netto beschikbaar inkomen van alleenstaanden met twee kinderen en met een minimumuitkering (in % van netto beschikbaar inkomen van een gelijkaardig gezin met één minimumloon), België, 1992-2006

**Voor gezinnen met kinderen is het netto beschikbaar inkomen afhankelijk van de werkloosheidsduur: vanaf de 7de maand hebben werklozen recht op een gewaarborgde kinderbijslag.*

Bron: CANTILLON, B., BOGAERTS, K., VAN MECHELEN, N., "Welvaartsevolutie van de bodembescherming in België en de ons omringende landen", Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid, Working Paper nr. 5 , 2007, p. 10

Uit deze gegevens kunnen we afleiden dat:

Het beschikbaar inkomen van de eenoudergezinnen die een uitkering ontvangen t.o.v. de eenoudergezinnen die één gemiddeld loon hadden in belangrijke mate afnam. De discussie over de welvaartsvastheid kon dat wel nadien deels verkleinen, maar zeker niet voor alle situaties.

De inactiviteitsvallen verkleinen, maar verdwijnen niet. Sommige uitkeringen verliezen te veel terrein op het minimumloon.

Ook de uitkeringen maken een integraal deel uit van de problematiek van de eenoudergezinnen.

6. Gezondheid

De gezondheidstoestand van alleenstaande moeders laat te wensen over:

Tabel aandoeningen: Alleenstaande moeders lijden meer (+) of minder (-) of evenveel als moeders in tweoudergezinnen

Aandoeningen	+, - of =	
Slechte subjectieve gezondheidsbeleving	+	153% of 1,5x meer
Diarree met koorts	+	200% of 2x meer
Maagzweer of zweer dunne darm	+	128% of 1,2x meer
Ernstige darmstoornissen	+	206% of 2x meer
Bronchitis met koorts	+	141% of 1,4x meer
Chronische bronchitis	+	104% of 1,04x meer
Astma voorbije 14 dagen	-	
Astma voorbije jaar	-	
Allergie	+	104% of 1,04x meer
Migraine	+	147% of 1,4x meer
Duizeligheid met vallen	+	228,5% of 2,2x meer
Chronische vermoeidheid	+	219% of 2,1x meer
Osteoporose	+	300% of 3x meer
Gebroken heup	=	
Artritis	+	158% of 1,5x meer
Andere vormen van reuma	+	118% of 1,1x meer
Ernstige nierziekte	+	156% of 1,5x meer
Chronische blaasontsteking	+	127% of 1,2x meer
Hoge bloeddruk	+	154% of 1,5x meer
Ernstige hartkwaal of hartaanval	=	
Ernstige huidaandoening	+	151% of 1,5x meer
Diabetes	+	162% of 1,6x meer
Schildklierafwijkingen	=	
Kwaadaardige aandoening of kanker	+	450% of 4,5x meer
Ernstige somberheid of depressie van minstens twee weken	+	167% of 1,6x meer
Depressie in het voorbije jaar	+	257% of 2,5x meer
Recente angstklachten	+	189% of 1,8x meer
Recente psychosomatische klachten	+	173% of 1,7x meer
Recente slaapstoornissen	+	144% of 1,4x meer
Eenzaamheidsgevoelens	+	135% of 1,3x meer
Weinig bevredigende sociale omgeving	+	144% of 1,4x meer
Zwakke sociale ondersteuning indien nodig	+	129,9% of 1,2x meer

Ernstig ongeval in het voorbije jaar	+	140% of 1,4x meer
Geweldslachtoffer het voorbije jaar	+	192% of 1,9x meer
Geweld op school/werk	-	
Geweld thuis ⁵	+	1240% of 12,4x meer
Geweld buitenshuis	+	546% of 5,4x meer

Bron: Onderzoek naar de gezondheidstoestand van alleenstaande moeders op basis van de gegevens van de Belgische Gezondheidsenquêtes van 1997 en 2001 door Hedwige Peemans-Poullet, Université des Femmes, 2006.

M.-Th. Casman, M. Nibona et H. Peemans-Poullet. *Femmes monoparentales en Belgique*, éd. Université des Femmes, 2006, p. 176.

7. Provincie- en gewestbelasting

7.1. Provinciebelasting

Gezinnen zijn onderworpen aan de provinciebelasting. Er is geen eenvormigheid tussen de provincies. Het bedrag wordt bepaald op basis van de grootte van het onroerende goed (ofwel hoofdverblijfplaats ofwel per woning die door het gezin wordt gebruikt). Soms wordt de samenstelling van een gezin nader omschreven: bv. een alleenstaande of twee of meer personen die al dan niet verwant zijn en die gewoonlijk in één en dezelfde woning verblijven en er samenwonen. De belasting wordt gevestigd op naam van de referentiepersoon overeenkomstig de inschrijving in het bevolkingsregister.

Soms verschillen de bedragen naargelang het om een alleenwonende gaat of om een 'gezin'.

Bepaalde categorieën kunnen een ontheffing van de belasting bekomen ofwel een verminderd tarief. Doorgaans gaat het dan om de referentiepersoon die kan bewijzen dat hij/zij geniet van een voorkeurtarief inzake de verzekering voor geneeskundige verzorging of van het recht op maatschappelijke integratie.

7.2. Gewestbelasting

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn er geen provinciebelastingen maar wordt wel een gewestbelasting geïnd. Deze belasting wordt aangerekend aan de gezinshoofden. Een gezin kan bestaan uit één persoon, als alleenstaand geregistreerd of 2 of meerdere samenwonende personen die gewoonlijk in eenzelfde woning verblijven, er in gemeenschap leven en in de gemeente ingeschreven zijn als personen die een gezin vormen.

Het gezinshoofd kan in bepaalde gevallen ontheven worden van de belasting, onder andere wanneer zij/hij ten laste is van het OCMW of geen inkomsten heeft die hoger liggen dan het bestaansminimum of minstens vier kinderen heeft die recht geven op kinderbijslag.

⁵ Het lijkt eigenaardig dat alleenstaande moeders meer slachtoffer zijn van geweld thuis dan moeders in tweoudergezinnen. Deze cijfers tonen echter aan dat het geweld tegen alleenstaande moeders niet stopt na het afbreken van de relatie.

8. Voornaamste problemen

Voornaamste problemen voor vele huishoudens met kinderen maar die meer in het bijzonder de alleenstaande moeder *in moeilijkheden* treffen:

- Het gewaarborgd minimumloon voor een alleenstaande met kind(eren) ligt onder de armoedegrens.
- Aangezien de meerderheid van de alleenstaande moeders tot de "lageloon-trekkers" behoren, liggen hun sociale uitkeringen in voorkomend geval dicht bij de minima.
- De kinderbijslagen van de kinderen van de eerste twee rangen liggen lager dan de werkelijke kost van deze kinderen.
- De kwantiteit en kwaliteit van de voor- en buitenschoolse opvangstructuren zijn onvoldoende; ze zijn te duur. Ze zijn niet aangepast aan de stijgende flexibiliteit van de arbeidsmarkt en de gezondheidsproblemen van kinderen.
- Het verkrijgen van een sociale woning veronderstelt al te vaak een lange wachtperiode.
- Het verkrijgen van een correcte en regelmatig betaalde alimentatie blijft problematisch.
- Wat betreft gezondheidszorg: de remgelden zijn te hoog en voor de terugbetaalbare uitgaven is de MAF (maximumfactuur) te hoog voor de eerste inkomensschaal.

9. Aanbevelingen

Vermits het op basis van bestaande administratieve cijfergegevens en resultaten van enquêtes en door het gebrek aan een eenduidige en algemeen aanvaarde definitie, onmogelijk is om de sociaal-economische positie van eenoudergezinnen te bepalen;

Vermits het eenoudergezin op zich niet hét probleem is maar wel het feit dat bepaalde eenoudergezinnen (vooral alleenstaande moeders) geconfronteerd worden met een aantal problemen (zie hoger), ...

- kan de federale overheid best maatregelen nemen die focussen op:

9.1. Vrouwen en mannen in hun hoedanigheid van ouder

Dekking van de kosten van kinderen:

Erkenning van kinderbijslag als een persoonlijk recht van het kind, zoals erkend door het Verdrag van de Rechten van het Kind van 20 november 1989.⁶ De Raad is voorstander van de afschaffing van het onderscheid in de kinderbijslag volgens de rang van het kind. De Raad stelt voor om een basisbedrag voor uniforme kinderbijslag

⁶ Zie ook Advies nr. 120 van 8 mei van het Bureau van de Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen met betrekking tot de toekenning van de kinderbijslag wanneer de ouders van het kind gescheiden zijn.

te bepalen door het totale beschikbare bedrag over alle kinderen te verdelen. De Raad vraagt dat de betrokken minister een schatting van dit uniforme basisbedrag zou berekenen.

Zoals het Burgerlijk Wetboek voorziet, zijn de ouders verantwoordelijk voor het beheer van de kinderbijslag. De kinderbijslag moet dan ook uitgekeerd worden aan de ouder die het kind daadwerkelijk grootbrengt en verantwoordelijk is voor zijn of haar opvoeding.

Fiscale aftrek voor kinderen ten laste:

De Raad heeft hieraan gerelateerd al een aantal adviezen uitgebracht:

- Advies nr. 12 van 11 oktober 1996 betreffende "Vrouwen en armoede"⁷: lage inkomens moeten het belastingvoordeel wegens kinderen ten laste beter kunnen uitputten.
- Advies nr. 92 van 11 februari 2005 betreffende het voorontwerp van wet "tot het bevoorrechten van een gelijkmatig verdeelde huisvesting van het kind van wie de ouders gescheiden zijn en tot regeling van de gedwongen tenuitvoerlegging inzake huisvesting van het kind"⁸: het Bureau van de Raad vestigt de aandacht op de noodzaak van zowel rechtszekerheid als billijkheid ten aanzien van de gevolgen van de beurtelingse (al dan niet gelijkmatig verdeelde) huisvesting op de situatie van beide ouders in het licht van de pijlers van de sociale zekerheid en de fiscaliteit.
 - Deze adviezen kaderen binnen de ruime definitie van eenoudergezinnen.

De Raad vraagt bovendien om de fiscale aftrek voor kinderen ten laste van het eerste kind op het niveau van het tweede kind te brengen.

De Raad stelt voor dat de provincies en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tot eenvormigheid komen en dat er rekening wordt gehouden met de gezinssituatie, zodanig dat bv. een eenoudergezin met een laag inkomen niet hetzelfde belastingbedrag moet betalen als eenouder- of tweeoudergezinnen met een hoog inkomen.

9.2. Vrouwen en mannen in hun hoedanigheid van werknemer, ambtenaar of zelfstandige

De Raad stelt vast dat het verschil op het vlak van de werkzaamheids- en werkloosheidsgraad tussen alleenstaande moeders en vaders groot is.⁹ Diepgaander onderzoek hierover is aangewezen, ook over het arbeidsstatuut ambtenaar en zelfstandige.

Verder beveelt de Raad aan:

De verhoging van het minimum interprofessioneel gewaarborgd loon blijft een prioriteit voor alle werkne(e)m(st)ers.

⁷ <http://www.raadvandegelijkekansen.be/downloads/advies12.pdf>

⁸ <http://www.raadvandegelijkekansen.be/downloads/advies92.pdf>

⁹ M.-Th. Casman, M. Nibona et H. Peemans-Poullet. *Femmes monoparentales en Belgique*, éd. Université des Femmes, 2006.

Valgaeren, Elke, *De loopbanen en loopbaankansen van alleenstaande ouders*, Steunpunt Gelijkekansenbeleid, 2008.

De Raad vraagt dat België IAO-Conventie nr. 156¹⁰ (1981) over werknemers met gezinsverantwoordelijkheden zou ratificeren en toepassen teneinde gelijke behandeling aan te moedigen en het voor werknemers met familiale verantwoordelijkheden mogelijk te maken om te werken zonder het voorwerp te zijn van een of andere discriminatie.

9.3. Combinatie van beroeps- en gezinsleven

Kinderopvang:

De Raad beveelt aan dat de federale overheid kinderopvang op de agenda van het overleg tussen de verschillende regeringen plaatst en de gemeenschappen aanspoort om meer en goedkopere opvangplaatsen aan te bieden die bovendien voldoende kwaliteitsvol zijn.

Thematische verloven:

In advies nr. 84 van 1 oktober 2004 betreffende de verloven ter bevordering van de combinatie van gezins- en beroepsleven¹¹ heeft de Raad het in hoofdstuk 7 over de speciale stelsels voor loopbaanonderbreking/tijdskrediet.

Aangezien er in dit advies geen specifieke aanbevelingen voor eenoudergezinnen werden opgenomen, is de Raad zeker bereid hierover een bijkomend advies te schrijven. Belangrijk hierbij is dat elke alleenstaande ouder in eerste instantie de mogelijkheid moet hebben om te kunnen werken. Thematische verloven zouden flexibeler moeten kunnen opgenomen worden.

De Raad is voorstander van meer specifiek onderzoek naar het gebruik van deze systemen en naar de mogelijkheden om deze uit te breiden.

De Raad vindt het alvast positief dat deze regering een interministeriële conferentie over gezinnen gepland heeft waar deze problematiek ten gronde besproken kan worden en er naar oplossingen gezocht kan worden. Hij zou daarnaast de regering ook willen stimuleren hierin verder te gaan en tijdens elke legislatuur een interministeriële conferentie met specifieke thema's zoals kinderopvang te organiseren.

Daarnaast wil de Raad ook de sociale partners oproepen om dit thema sterker op de agenda te zetten.

9.4. Transitie naar eenoudergezin

In het geval van echtscheiding:

De wet van 21 februari 2003 tot oprichting van een Dienst voor alimentatievorderingen (DAVO) bij de Federale Overheidsdienst Financiën (Belgisch Staatsblad, 28 maart 2003) moet zonder afzwakkingen toegepast worden. Zij moet 'volledig' van kracht worden ten voordele van de kinderen, maar ook ten voordele van de ex-echtgeno(o)t(e) die haar/zijn beroepsactiviteiten stopgezet had. Want aan de beslissingen van het gerecht – of de overeenkomst tussen de partijen ingeval van een echtscheiding met onderlinge toestemming – moet gevolg gegeven worden en de staat moet daarvoor borg staan (of de begunstigden nu al dan niet onder een bepaald inkomensniveau zitten).

¹⁰ <http://www.ilo.org/ilolex/cgi-lex/convde.pl?C156>

¹¹ <http://www.raadvandegelijkekansen.be/downloads/advies84.pdf>

De berekeningsmethode van de alimentatiebedragen moet geobjectiveerd worden.

Ondanks de vooruitgang die al geboekt is sinds de oprichting van de DAVO is het aan de alimentatiegerechtigde om het initiatief te nemen wanneer de alimentatie niet wordt uitbetaald. Het lijkt ten zeerste betwistbaar dat de begunstigde van een vonnis voor de uitvoering ervan het initiatief moet nemen.

De Raad vraagt bijgevolg een veralgemeende en automatische storting van de alimentatie (toegekend door een vonnis of notariële akte). Dit bedrag wordt automatisch bij de alimentatieverschuldigde ingevorderd en de alimentatiegerechtigde moet dus zelf geen stappen meer ondernemen.

Het bestaan van alimentatie, bepaald in een echtscheidingsprocedure, mag niet aangerekend worden op de sociale rechten: dat heeft met de levensstandaard te maken en niet met sociale zekerheid.

9.5. Gezondheid

Op basis van de tabel met de vergelijking van aandoeningen van alleenstaande moeders en moeders in tweeoudergezinnen beveelt de Raad aan dat de overheid zou laten onderzoeken welke de oorzaken zijn van de slechtere gezondheidstoestand van alleenstaande moeders. Hierbij vragen we vooral aandacht voor het verband tussen het ondergaan geweld en de gezondheidstoestand van de slachtoffers en de gevolgen voor de gezondheidsuitgaven.

Kosten gezondheidszorg:

Inzake de kosten van de gezondheidszorg beveelt de Raad aan:

- om het plafond dat toegang geeft tot het OMNIO-statuut op te trekken zodat voltijds werkende (alleenstaande) vrouwen en mannen met een laag salaris hiervan kunnen genieten;
- de grens van de maximumfactuur te verlagen;
- de eerste grens van het remgeld is te hoog voor personen met een laag inkomen om het gratis te kunnen krijgen: het maximum te factureren bedrag moet bijgevolg verlaagd worden voor de eerste schijf van het inkomen.

9.6. Wonen

In het Nationaal actieplan sociale insluiting 2008-2010¹² lezen we dat de toename van de betaalbaarheidsproblematiek zich vooral op de private huurmarkt situeert. Alleenstaande ouders en 65-plussers die op de private huurmarkt moeten huren vormen veruit de meest kwetsbare groepen. Het armoederisico van huurders is aanzienlijk hoger dan dat van eigenaars. Ook de kwaliteit van de huisvesting blijkt voor meerdere sociaal zwakkere groepen problematisch te zijn, waaronder de alleenstaande ouders.

Het NAP stelt bijgevolg als doel om een kwaliteitsvolle, duurzame en betaalbare woning voor iedereen te voorzien.

Het NAP formuleert dan ook een aantal beleidsmaatregelen (p. 17-18):

- toegang tot de privémarkt en huurprijzen: garanderen voor de laagste inkomensgroepen. Dit is een uitdaging voor de federale overheid en de gewesten

¹² <http://www.socialassistance.fgov.be/themes/poverty/NAP/content/096353-POD-BROCH-Nat%20Actieplan-NL-LR.pdf>, p. 15

waarbij een verscheidenheid aan instrumenten dient ingezet om te komen tot een gebalanceerde prijs-kwaliteitverhouding;

- stimuleren van eigendomsverwerving (sociale leningen worden versterkt in het Waalse gewest en in Brussel);
- preventie en bestrijding van dakloosheid: er zal bijzondere aandacht zijn voor de situatie van het groeiende aantal vrouwelijke daklozen.

De Raad beveelt bovendien aan:

- Optreden tegen discriminaties op de woonmarkt (federale huurwet; privé-eigenaars), bijvoorbeeld alleenstaande vrouwen met kinderen, asielzoek(st)ers, allochtonen,...;
- Wonen opnieuw betaalbaar maken zodat huurders niet langer meer dan 30 % van hun inkomen aan huisvesting moeten besteden. Dit kan via de invoering van de fiscale aftrek van de huur;
- Een aanpassing van de huurwet door de invoering van een systeem van gereguleerde huurprijzen in functie van de kwaliteit van de woning. Dit eventueel koppelen aan een huurtoelage op regionaal niveau;
- Een betere regeling van de huurwaarborg voor mensen in armoede; bijvoorbeeld via de oprichting van een centraal huurwaarborgfonds dat voor iedereen toegankelijk is (de eigenaar is altijd zeker van zijn waarborg en de huurder staat hier enkel in relatie tot het fonds). Het fonds kan bemiddelen bij conflicten;
- Gratis energieaudits en investeringen om de energiefactuur van kwetsbare gezinnen prioritair te doen dalen. Dit moet gebeuren via verscherpte energiekwaliteitsnormen voor verhuurders. Investeringen voor verbeterde isolatie zijn ook voor verhuurders fiscaal aftrekbaar. Via huurtoelage en reglementering van de huurprijzen kunnen prijsstijgingen worden opgevangen en blijft energie voor de huurder betaalbaar, terwijl de energierekening fors daalt;
- Audit wat betreft de nood aan toegankelijke woningen voor personen met een handicap, in het bijzonder alleenstaande ouders met een handicap of alleenstaande ouders met kinderen met een handicap.

10. Besluit

Diverse studies geven aan dat een alleenstaande moeder en een alleenstaande vrouw als samenlevingsvorm mee het armoederisico bepalen.¹³

Het beleid afstemmen op een ruime definitie van eenoudergezinnen laat de mogelijkheid open van maatregelen ten voordele van twee ouders die feitelijk samenwonen.

Een efficiënt beleid houdt dan ook in dat specifieke maatregelen vervallen bij samenwonen.

Eenouderschap is echter op zich geen risico dat 100% sociaal verzekerd kan of moet worden.

Daarom kiest de Raad voor het principe van algemene maatregelen voor de diverse gezinsvormen en wanneer die hun doel voor bepaalde gezinsvormen, o.a.

¹³ Zie onder andere <http://www.socialassistance.fgov.be/themes/poverty/NAP/content/096353-POD-BROCH-Nat%20Actieplan-NL-LR.pdf> , p.6

eenoudergezinnen, niet bereiken kunnen specifieke maatregelen een oplossing bieden.

In eerste instantie moeten de algemene maatregelen op hun doelmatigheid getoetst worden, rekening houdend met de diverse gezinsvormen en de genderneutraliteit. In tweede instantie moet ook voor de specifieke maatregelen een gender/effectenrapportage en een doelmatigheidstoets uitgevoerd worden.